

Frågan för Dagen:

BALANS I FÖRSVARET.

Då chefen för flygvapnet den 29 januari 1948 avlät sitt yttrande till kommissionen över 1945 års försvarskommittés betänkande inleddes yttrandet med ett koncentrat av världskrigets lärdomar med avseende på luftkrigföringens roll i ett nutida krig. Denna sammanfattning, som dock inte innebar något annat än ett förtydligande av överbefälhavarens och försvarskommitténs uttalande att "flygets utveckling mest av allt givit det nutida kriget dess prägel", har efter hand väckt åtskillig opposition i vårt land. Det synes därför lämpligt att nu efter två år, då viktiga avgöranden beträffande försvaret föreligger, bringa denna sammanfattning i erinran och granska huruvida det finnes anledning att ändra på omdömena. Luftkrigföringens roll sammanfattades i 9 punkter, citerade nedan:

1) "Luftkrigföring mot hemorten kan, såväl med som utan atombomber framkalla krigsavgörande resultat, utan att invasion behöver tillgripas. Motmedlet häremot är ett dag- och nattjaktflyg ... stött av luftbevakning och luftvärn, ävensom ett välorganiserat och personalkrävande civilförsvar."

Bästa exemplet härpå är Japans kapitulation, som följd av bombkriget och blockaden. Tysklands exempel visar att endast ödeläggelse av städer troligen inte leder till målet, men väl att bombkrigföring med lämpligt målval kan sätta både hemortens och stridskrafternas försörjning ur spel. Detta framgår tydligt av den amerikanska bombkommitténs rapport, varför det är oriktigt att, såsom stundom sker i vårt land, avfärda hemortskrigföringen som "terroranfall" utan avgörande betydelse. I framtiden kan atombomber avsevärt öka verkan av hemortskriget. Även Sovjetunionens flygvapen kan numera förväntas tillämpa strategisk bombkrigföring med eller utan atombomber.

Luftförsvarets verkningsförmåga och seghet ådagalades särskilt över England 1940 och över Tyskland 1943-44. I nuläget har den tekniska utvecklingen gynnat luftförsvaret med reajaktp lan mot kolvmotorbombplan.

I framtiden, då reabombplan får större användning, kommer luftförsvarets uppgift att bli svårare - men för den skull ej olöslig.

2) "Luftanfall mot huvudstad, kommunikationer och mobiliseringscentra såsom krigsöppning kan lamslå motståndskraften även hos en till synes stark militärmakt, om beredskapen är låg och luftförsvaret svagt."

Jugoslaviens exempel är klassiskt. Dess miljonarmé kunde endast göra svagt motstånd, sedan huvudstaden och förbindelserna lamslagits av flyganfall. Det jugoslaviska luftförsvaret med dess svaga jaktflyg och luftvärn var fullkomligt otillräckligt för att motstå flyganfallen.

Atombomben kan i framtiden öka verkan av dylika anfall.

3) "Kustinvasion och gränsinvasion kan inte igångsättas eller med framgång genomföras, förrän den anfallande nedkämpat den försvarandes jaktflyg. Ett väl organiserat och lett jaktflyg med erforderliga reserver kan inte nedkämpas utan betydande kraftinsats av flyg och tidsödande operationer."

Den tilltänkta tyska kustinvasionen mot England inhiberades på grund av det brittiska jaktflygets seger 1940. Det kan kanske inte utan fog göras gällande, att invasionen, därest den igångsatts, skulle ha misslyckats till följd av styrkeförhållandena till sjöss. Av tyska dokument framgår dock, att man beslutat taga dessa risker, om blott man vunnit i luften. - Invasionen över Kanalen 1944 föregicks av en mer än halvårslång, koncentrerad bekämpning av det tyska flygvapnet. I denna invasion och många andra, t ex i Stilla havet, lades största vikt vid en ofta tidsödande, seg bekämpning av fiendens flyg som förutsättning för operationen.

4) "Luftinvasion är en sannolik betvingelsemetod. - Den torde inte igångsättas, så länge ett aktivt jaktflyg existerar."

Kuppen mot Norge 1940 visar att luftinvasion är möjlig t o m bortom ett eskorterande jaktflygs räckvidd, när luftförsvaret är svagt eller obefintligt. - Kretas erövring 1941 är exempel på en "strategisk" luftinvasion, som lyckats gentemot numeriskt överlägsna försvarare tack vare herravälde i luften. - Invasionerna i Västeuropa 1944 och 1945 visar vilken omsorg som måste nedläggas på luftinvasionens skydd i luften, när försvarande jaktflyg kan väntas uppträda, t o m om det är svagt, och när operationens mål har "taktisk" karaktär.

Det är känt att båda maktgrupperna efter kriget fortsätter att förbereda luftinvasion (anskaffa materiel, utbilda personal).

5) "Lantstridskrafter har i regel inte varit i stånd att föra ett segt och uthålligt försvar, om de samtidigt anfallas på marken och i luften utan att fiendens flyg bekämpas i luften. Endast då terrängen varit särskilt gynnsam, har undantag härifrån förekommit."

Denna punkt, som i Sverige varit särskilt omstridd, har i länder med krigserfarenhet ansetts som tämligen självklar. Den har bestyrkts av många ledande arméofficerare, särskilt i USA, vars trupper 1942 i Afrika och Stilla havet fick kämpa utan flyg. Eljest ger Polen 1939 och Frankrike 1940 goda exempel på hur snabbt numeriskt starka arméer med svagt flyg blivit slagna. Finland 1939-40 gymnades av terrängen och av att det ryska flygvapnets insatta delar var relativt svaga, särskilt kvalitativt. I Italien 1944 gynnades tyskarna av terrängen och av att de allierade använde krigsskådeplatsen främst för att binda tyska trupper. Inte förrän ryssarna uppnådde överlägsenhet i luften och samtidigt förbättrat truppernas tekniska utrustning kunde de 1943-44 utnyttja sin kvantitativa överlägsenhet på marken. Under 1941-42 däremot, då tyskarna var överlägsna i luften i öster, led ryska armén onormalt stora förluster.

Det ryska flygvapnets tyngdpunkt ligger alltjämt på attack- och jaktflyg för understöd åt lantstridskrafterna.

6) "Sjöstridskrafter har, om de utsatts för ohämmade fientliga flyganfall, satts ur stridbart skick eller inte kunnat utnyttja sin operationsförmåga, till och med om de varit överlägsna fiendens sjöstridskrafter. Sjöför-

bindelserna har för att vara skyddade måst tryggas av både sjö- och flygstridskrafter."

Första tydliga exemplet härpå erhöles i april 1940, då det tyska flyget hindrade brittiska flottan att undsätta Norge. Därefter finns mångfaldiga exempel från kriget på Atlanten, i Medelhavet och Stilla havet. Insikten härom ledde också till medförande av jaktflyg ombord i allt större utsträckning. Erfarenheten bestyrkes av ledande sjömilitärer i utlandet och bestrides i regel inte heller i Sverige.

7) "Attackflyg är ett verksamt medel i försvaret mot gränsinvasion och kustinvasion, om det skyddas av jaktflyg. Frånvaron av attackflyg på försvarssidan innebär stora lättnader och stor tidsvinst för den anfallande."

De allierades attackflyg, som hade alltför svagt stöd av jakt, uträtade föga i Västeuropa 1940, medan tyskarnas attackflyg utan större motstånd i luften hjälpte de numeriskt underlägsna men tekniskt överlägsna tyska trupperna till seger. - Det brittiska bombflyget förstörde under mörkeranfall transporttonnage i kanalhamnarna 1940. - Frånvaron av norskt attackflyg möjliggjorde landstigningarna i Norge 1940, utanför eskortjaktflygs räckvidd. - Det brittiska attackflygets anfall mot tyskarnas förbindelser i Cyrenaika stoppade Rommels anfall mot Egypten 1942. - Det tyska attackflyget i Tunis 1942 stoppade de allierades framryckning från väster, trots deras överlägsenhet på marken.

Frånvaron av tyskt attackflyg stött av jaktflyg möjliggjorde också de allierades ostörda uppladdning av de engelska kanalhamnarna före invasionen 1944. - Under invasionen stöddes de allierades trupper kontinuerligt av attackflyg och behövde samtidigt inte besväras av fientligt flyg; utan dessa förhållanden i luften hade uppladdningen av och utbrytningen ur brohuvudet inte varit möjliga gentemot de tyska lantstridskrafterna. - Den tyska Ardenneroffensiven 1944 lyckades till en början, medan vädret hindrade flygning; senare då de allierades attackflyg sattes in, stoppades offensiven. -

8) "Flygspaning är nödvändig för planläggning av alla operationer och förebyggande av strategisk och taktisk överraskning."

Planläggningen av försvaret mot kustinvasion bör bl a kunna räkna med att förberedelserna härför kan upptäckas i tid. Radar och nattfotografering har ökat möjligheterna härtill.

9) "Undsättningsexpeditioner till allierade har tagit tid att besluta, organisera och genomföra. Otillräckligt luftförsvarade sådana har katastrofalt misslyckats. Då det rått brist på flygstridskrafter och angriparen varit stark i luften, har hjälpen helt uteblivit."

Hjälpen till Norge 1940 och Grekland 1941 är goda exempel. Britternas vägran att, inför hotet om flyganfall mot hemlandet, skicka ytterligare jaktflyg till fransmännens stöd 1940 har nyligen omvitnats i Churchills memoarer. Det torde bl a vara dessa lärdomar som resulterat i Atlantpakten och dess militära planläggning. Den snabbare hjälp, som sålunda numera kan påräknas, gäller självfallet endast medlemmarna i pakten.

Det var mot bakgrunden av dessa lärdomar som förslaget angående det svenska flygvapnets förstärkning framlades. Argumentens styrka torde även ha medfört de beslut i frågan som fattades av 1948 och 1949 års riksdagar. Nu,

när fullföljandet av planen eller t o m de redan fattade besluten står på spel, är det skäl att framhålla, att utvecklingen i världen inte försvagat utan snarare stärkt motiveringen för förslaget. Dess genomförande skulle självfallet kunna få allvarliga konsekvenser för de andra försvarsgrenarna om försvarets kostnadsram göres låg. I diskussionen rörande avvägningsfrågan uppges stundom att flygvapnets förespråkare endast ser till sitt eget vapen, utan förmåga eller vilja att se till det hela och därför underskattar de andra försvarsgrenarna. Från flygvapnets sida är förslaget om förstärkningen inte något självändamål. Det bygger på den enligt ovan välgrundade uppfattningen, att de övriga försvarsgrenarna inte kan göra sig gällande, om de utsättes för ett starkt tryck från ett fientligt flygvapen, som tillåtes få herravälde i luften. Förlusterna på marken och på sjön blir under dylika förhållanden onormalt höga och försvarets seghet går förlorad. Jaktflygets förstärkning har bl a till ändamål att reducera storleken av dessa förluster till rimliga gränser, så att de andra försvarsgrenarna alltjämt kan operera. Förslaget syftar sålunda i högsta grad till det samlade försvarets bästa. Endast om man med bortseende från krigserfarenheterna tror, att ett anfallande fientligt flyg inverkan på våra stridskrafter är ringa, kan man anse flygvapnets förstärkning vara obehövlig.

Det har med förslaget aldrig varit tal om att eliminera de andra försvarsgrenarna. Syftet har i stället varit att åvägabringa balans i försvaret, en balans, som saknades i 1942 års försvarsordning, därför att flygvapnet under den femårsperiod beslutet avsåg inte kunde hinna byggas ut ytterligare. Någon strategisk behovsberäkning förekom inte då, med krigets dagliga åskådningsundervisning tätt inpå knutarna gällde det blott att sätta upp mest möjliga. Inte ens om chefens för flygvapnet förslag bleve helt genomfört skulle en fullständig balans uppnås. Som exempel kan nämnas, att de allierade mot slutet av kriget räknade med att på en landfront behöva ett "taktiskt" flyg av 125 flygplan per 10 000 man. För Sverige, som har ett helt annat läge än kontinentalstaterna, skulle det kunna finnas skäl för ett ännu starkare flyginslag i försvarsbalansen.

För vår del synes det vara riktigare att, om budgetbegränsningen tvingar därtill, skapa ett numeriskt något mindre försvar med fullgod balans, som ger någorlunda trygghet mot förödande flyganfall mot stridskrafterna och hemorten än ett numeriskt talrikare, skenbart starkare försvar med en mer eller mindre utpräglad lucka i luftförsvaret - genom vilken en i luften stark angripare kan lamslå det totala försvaret.